

Kokybiškas istorijos mokėjimas apima geras žinias ir išlavintus gebėjimus. Be tvirtų žinių, t. y. gerai išmoktos faktologijos sudėtinga prideramai lavinti istorinius gebėjimus. Tačiau tik pastarųjų pagalba galime paaiškinti įvykių priežastis ir jų pasekmes, analitiškai vertinti procesus bei daryti argumentuotas išvadas. Taigi žinios ir gebėjimai yra dvi prasmingai besisiejantys pažinimo dalys, kurios sudaro vieningą visumą. Tik abiejų šių dalių kokybiška dėmė leidžia ugdyti brandų žmogų, sugebantį suprasti istorijos raidos ypatumus ir jos sudėtingumą.

Jeigu bandytume įvertinti šiandienines istorijos mokymo pagrindines tendencijas, turėtume konstatuoti, kad nepagrįstai yra nuvertinamos žinios, o mokinių gebėjimai lavinami labai paviršutiniškai. Statistiniai duomenis rodo, kad didžioji dalis mokinių turi fragmentiškas žinias ir prastus istorinius gebėjimus. 2015 m. istorijos valstybinio brandos egzamino rezultatai tai akivaizdžiai liudija.

2015 m. istorijos egzamino statistiniai duomenys

Egzaminą laikė	Neišlaikė	16-35 balus surinko	36-85 balus surinko
12151	75	3568	7525
100%	0,62%	29,36%	61,93%

Pasižiūrėjus į duomenis galima konstatuoti, kad tik apie 8 proc. mokinių turi geras istorines žinias. Didžiosios dalies mokinių, t. y. apie 62 proc. istorijos žinios yra paviršutiniškos ir fragmentiškos. Toks istorijos mokėjimas neužtikrina ilgalaikio žinojimo ir ilgainiui išblėsta. Tačiau ypač skaudžiai realią tikrovę liudija 30 proc. mokinių, kurie egzaminą išlaiko tik todėl, kad egzamino programoje yra įvesti minimalūs reikalavimai, kurių įtraukimas yra programą yra daugiau nei abejotinas. Vertinant mokinių žinias kaip visumą reikėtų pasakyti, kad tokia padėtis kelia susirūpinimą, nes didžioji dalis mokinių, baigę vidurinio ugdymo programą, į gyvenimą išeina taip ir nesupratę istorijos mokymosi prasmės ir jos vertės. Taip pat reikėtų pabrėžti, kad tokią situaciją turime ne todėl, kad užaugo nauja karta, kuri neva negali išmokti istorijos, o dėl bendrosios švietimo politikos. Ryškiausi šios politikos požymiai yra klaidžiojimas įvairių šalių patirtyse, negebėjimas formuoti tikslingos istorijos mokymo politikos ir tvirtos pedagoginės pozicijos neturėjimas, kurios tiesioginis rezultatas yra mokymo reikalavimų sistemingas mažinimas. Šiuos teiginius būtų galima iliustruoti konkrečiais pavyzdžiais.

Viena iš pagrindinių istorijos mokymo problemų yra negebėjimas ugdyti mokinių aukštesnius gebėjimus, t. y. skaityti brandų tekstą, analizuoti ir vertinti. Ypač svarbu, kad mokiniai gebėtų rašyti struktūruotą rašinį, kuriame analizės būdu atsakytų į probleminį klausimą. Beje, istorijos pamokose mokiniai jau senokai nerašo rišlaus teksto. Tačiau istorinio rašinio pagalba turi ne tik galimybę įvertinti istorinį įvykį ar procesą, bet ir ugdyti aukštesnius gebėjimus. Šiandieninėje pedagoginėje erdvėje yra miglotai suvokiama, kaip turėtų būti tobulinamos programos ir mokymo priemonės, kad bent minimaliai ugdytume asmenybę, gebančią kritiškai ir savarankiškai mąstyti. Nors pastaruoju metu bandoma teoriškai apsibrėžti pasiekimų lygius (patenkinamas, vidutinis ir aukštesnysis), tačiau praktiškai mokymo procese tai veikia be aiškaus sisteminio įgyvendinimo. Todėl viešojoje erdvėje deklaruojami tikslai apie

kompetencijų ir kūrybingos asmenybės ugdymą yra tik gražūs siekiniai, kurie neturi nieko bendro su tikraja padėtimi Lietuvos mokykloje.

Antroji problema yra istorijos mokymo pagal vidurinio ugdymo programą orientavimas į kiekybinį, bet ne į kokybinį turinio apsektą. Tokiu principu parengta programa atima galimybę siekti brandesnės mokymo kokybės ir ugdyti mokinių aukštesnius gebėjimus. Dauguma istorijos pamokų yra nukreiptos į mechanišką istorinių faktų atkartojimą, kurių didžioji dalis mokinių nesugeba net įsiminti. Gebėjimas analizuoti įvykius ir juos vertinti dažniausiai lieka už istorijos mokymo lauko. Atskiros istorijos temos pristatomos paviršutiniškai be rimtesnio bandymo iš esmės išsiaiškinti nagrinėjamą klausimą. Todėl nenuostabu, kad visuomenėje ir toliau išlieka stereotipinis požiūris į istoriją kaip dalyką, nereikalaujantį rimtesnių intelektualinių pastangų ir gebėjimo mąstyti. Reikėtų pripažinti, kad ne tik istorijos pamokose yra neugdomi mokinių aukštesnieji gebėjimai, su panašia problema susiduria ir kiti mokomieji dalykai.

Tai, kad sunkiai sekasi kokybiškai ugdyti mokinių gebėjimus istorijos pamokose akivaizdžiai liudija aiškios takoskyros tarp pagrindinio ir vidurinio ugdymo nebuvimas. Iš esmės mokiniai vidurinio ugdymo programoje atkartoja pagrindinės ugdymo programos žinias, neįgydami kokybiškai naujų gebėjimų. Dar daugiau, mokinys besimokantis pagal vidurinio ugdymo programą praranda dalį žinių, kurias turėjo įgijęs mokydamasis žemesnėse klasėse. Galima teigti, kad tokio pobūdžio mokymo modelis, neatskiriantis akivaizdžiai skirtingų programų pagal gebėjimų lygius, nebetenka realios prasmės ir galutinai iškreipia mokinių požiūrį ne tik į istorijos mokymą, bet ir kitas humanitarines disciplinas. Taigi vidurinio ugdymo istorijos programa neužtikrina giluminio istorijos suvokimo, padedančio ugdyti(is) aukštesnius gebėjimus.

Galiausiai ypač aiškiai šią problemą iliustruoja mokykliniai istorijos vadovėliai. Nereikia būti ekspertu, kad galėtum suprasti reikalo esmę. Pakaktų pavartyti istorijos vadovėlius ir situacija turėtų labai greitai paaiškėti. Pastarųjų tekstai nepriklausomai nuo mokinių amžiaus yra sutrumpinti iki enciklopedinės informacijos, palydimos gausia abejotinos vertės vaizdine medžiaga. Turime perteklinį alternatyvių vadovėlių skaičių, kurie iš esmės vienas nuo kito nesiskiria. Jei palygintume devintos ir dvyliktos klasės vadovėlių medžiagą skirtą tai pačiai temai, pamatytume, kad jį yra beveik tokia pati pagal visus galimus vertinimo kriterijus. Dauguma vadovėlių primena blizgius žurnalus, kurių kuklūs tekstukai palydimi gausiomis iliustracijomis. Brandesnių tekstų, kurie analizės būdu nagrinėtų atskirą temą, istorijos vadovėliuose apskritai nėra. Tokia padėtis daugeliui tapo priimtina, nes nereikalauja didesnių pastangų ne tik iš mokytojų ir mokinių, bet ir iš visos aplinkos, kuri turėtų būti atsakinga už kokybišką istorijos mokymą.

Be to, pastaraisiais metais išryškėjo ir mokytojų kvalifikacijos problema. Norint kokybiškai mokyti istorijos, reikia sistemingai atnaujinti savo dalykines žinias. Kvalifikacijos kėlimo sistema yra nukreipta į abejotinos vertės pedagoginius ir psichologinius aspektus, o ne į dalykinį mokytojų kompetencijos kėlimą. Tokios politikos rezultatas yra menkstančios mokytojų dalykinės žinios ir susitelkimas į vienadienes projektines veiklas. Tačiau, norint kvalifikuotai mokiniams paaiškinti 1926 m. perversmą, 1941 m. birželio sukilimą, rezistencinį judėjimą ar sovietinio laikotarpio ypatumus, reikia ne tik plataus apsiskaitymo, bet ir aiškių vertybinių nuostatų. Tai reikalauja ne tik aukštos dalykinės kompetencijos, bet ir vidinės motyvacijos bei noro tobulėti. Tačiau šiandieninė mokytojų atestacijos sistema iš esmės nereikalauja dalykinės

AR KOKYBIŠKAI MOKOMA(SI) ISTORIJOS ŠIANDIENINĖJE LIETUVOS MOKYKLOJE?

Parašė LIMA Tarybos pirmininkės pavaduotojas Saulius Jurkevičius - Paskutinį kartą atnaujinta Sekmadienis, 22 Lapkritis 2015 20:49

kvalifikacijos kėlimo, o norint eiti savarankišku tobulėjimo keliu reikia idealizmo ir net pasiaukojimo. Tačiau pastaraisiais metais šios savybės mokytojų gretose gan stipriai sumenko. Galiausiai dauguma prisitaikė prie paviršutiniško mokymo, nereikalaujančios nei rimtų pastangų, nei atkaklaus darbo. Tiesiog taip gyventi yra ir lengviau, ir paprasčiau. Skaudžiausia, kad dalis mokytojų, palaikomų švietimo politikos strategų, laikosi nuostatos, kad dalis mokinių tarsi negali pasiekti prideramo istorijos mokėjimo lygio. Tokio požiūrio laikymasis yra neakivaizdi mokinių selekcija, kuri tarsi teigia, kad dalis mokinių negali tinkamai mokytis. Pedagoginė patirtis rodo, kad iš esmės visi mokiniai be nedidelių išimčių gali pasiekti neblogus rezultatus, reikia tik prideramai reikalauti. Tačiau bandymai kalbėti šia tema susilaukia visuotinio pasipriešinimo ir nepritarimo.

Privalomo istorijos brandos egzamino įvedimas bent dalinai užtikrintų visuotinį bendrąjį istorijos žinių lygį. Galbūt reikėtų pagaliau įsisąmoninti, kad istorijos žinios nėra savitiksliis dalykas, tai būtina sąlyga, sudaranti prielaidas, siekiant brandesnės visuomenės kūrimo. Tiek visuotinės, tiek Lietuvos istorijos žinojimas žmogui padeda geriau suprasti kertinius savo egzistencijos pamatus. Lietuvių kalbos branginimas, nusistovėjusių tradicijų saugojimas, pasirengimas ginti savo Tėvynę neatsiranda tuščioje vietoje. Tik rimtai mokydamasis istorijos pradedi suprasti kaip svarbu išsaugoti tai, ką taip sunkiai esame pasiekę.

Deja, atsidūrėme padėtyje, kuri yra nepalanki nei aukštesnių reikalavimų kėlimui, nei kokybiškam istorijos mokymui. Šiandieninė Lietuvos švietimo sistema orientuojasi į žemesnį nei vidutinį žinių ir gebėjimų lygį ir tai akivaizdžiai liudija tiek istorijos programos, tiek vadovėliai, tiek mokytojams bei mokiniams keliami reikalavimai. Tokia mokymo sistema neužtikrins stabilios Lietuvos ateities ir tai šiandien mato jau nemaža dalis visuomenės. Išsaugoti tikrąją istorinę atmintį su šiandieniniu istorijos mokymu tikrai nepajėgsime. Todėl gyvybiškai būtina siekti kokybiškai naujo istorijos mokymo, nes tai yra viena iš būtiniausių sąlygų patriotiško ir kartu pilietiško žmogaus ugdymui.